

PRAKTISCHE DENKERS

over infra, geo, archeo en milieu

Booronderzoek Van Giffenstraat te Ezingelocatie, gemeente Westerkwartier (GR)

opdrachtgever	Gemeente Westerkwartier
datum	24 november 2021
auteur	A.R. Wieringa
projectleider	R. Dopstra
tweedelijnscontroleur	T.N. Krol-Karsten
projectnummer	21301027
versie	1.0
status	definitief
ISSN-nummer	1875-5313
MUG-publicatie	2021-113

MUG-projectnummer	21301027
Opdrachtgever	Gemeente Westerkwartier Postbus 100 9350 AC Leek T: 14 0594 E: info@westerkwartier.nl
MUG-publicatie	2021-113
Bevoegd gezag	Gemeente Westerkwartier Beleidsmedewerker monumenten en erfgoed Postbus 100 9350 AC Leek T: 14 0594 E: info@westerkwartier.nl
Adviseur bevoegd gezag	Libau Hoge der A 5 9712 AC Groningen T: 050 312 65 45 E: info@libau.nl
Eigenaar van de vondsten	n.v.t., geen vondsten
Depot voor de vondsten	n.v.t., geen vondsten
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoekmeldingsnummer	5126103100
Tekst	A.R. Wieringa
Afbeeldingen	MUG Ingenieursbureau b.v., tenzij anders vermeld
Kaartmateriaal	C. Luinge
Redactie en autorisatie	T.N. Krol-Karsten
Status	definitief
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC Leek
Datum	24 november 2021
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	2
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	2
1.3 Ontwikkelingsplannen opdrachtgever	3
1.4 Objectgegevens	3
1.5 Doel van het onderzoek	3
1.6 Provinciaal en gemeentelijk beleid	3
1.7 Gespecificeerde archeologische verwachting	3
2 Opzet van het booronderzoek	5
2.1 Opzet van het booronderzoek	5
2.2 Onderzoeksvragen	6
2.3 Bodemopbouw	6
2.4 Vondstmateriaal	6
3 Conclusie, waardestelling en selectieadvies	7
3.1 Conclusie	7
3.2 Advies	7
Literatuur en bronnen	8

BIJLAGEN

Bijlage 1	Plannen opdrachtgever
Bijlage 2	Boorpuntenkaart
Bijlage 3	Boorprofielen

Samenvatting

Advies

MUG Ingenieursbureau b.v. adviseert in het plangebied geen nader archeologisch onderzoek uit te voeren. Op basis van het booronderzoek blijkt dat de bodem in het plangebied voor een groot deel verstoord is. In de boringen met voor archeologie relevante onverstoorde lagen zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Onderzoek

Binnen het noordelijk deel van het plangebied worden zes twee-onder-één kapwoningen gerealiseerd. In het plangebied moest op basis van het bureauonderzoek (Van der Mei 2020) rekening worden gehouden met (overslibde) resten van bewoning uit de ijzertijd-Romeinse tijd. Om deze verwachting te controleren zijn in het plangebied acht karterende boringen gezet.

Het bevoegd gezag, gemeente Westerkwartier, heeft bovenstaand advies goedgekeurd.

Het voorliggende onderzoek is met de grootst mogelijke zorg uitgevoerd. Indien onverhoopt toch archeologische waarden aanwezig blijken te zijn binnen de vrijgegeven gebieden, wijzen wij op de wettelijke meldingsplicht hiervan (artikel 5.10 van de Erfgoedwet) om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: “Degene die anders dan bij het verrichten van opgravingen een vondst doet waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een archeologische vondst betreft, meldt dit zo spoedig mogelijk bij onze minister”. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *in casu* de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (vondstmelding via Archis). De melding kan ook bij de provincie of gemeente gedaan worden (zie colofon voor contactgegevens).

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het hier beschreven archeologische inventariserend veldonderzoek door middel van boringen zijn de plannen voor bouw van zes twee-onder-een-kapwoningen aan de Van Giffenstraat in Ezinge door gemeente Westerkwartier. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Erfgoedwet is het onderzoeksgebied eerst onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen van BRL 4000, protocol 4003.¹

Tabel 1.1 Overzicht inzet tijd en personeel

Onderdeel onderzoek	Naam	Actor status	Datum
Opstellen Plan van Aanpak	T.N. Krol-Karsten	senior KNA-archeoloog senior KNA-prospector	19 oktober 2021
Uitvoering veldwerk	A.R. Wieringa A. Achterhof	senior veldtechnicus -	28 oktober 2021
Uitwerking gegevens	A.R. Wieringa	senior veldtechnicus	1 november 2021
Projectleiding	R. Dopstra	-	

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de Van Giffenstraat te Ezinge. Het gebied is momenteel in gebruik als grasveld (zie afbeelding 1). Tot 2007 stond op het terrein een basisschool. De oppervlakte van het plangebied is circa 1 ha. De maaiveldhoogte ligt rond de 1 m+NAP.

225.388 / 592.197

225.693 / 591.909

Afbeelding 1. Topografische kaart, inclusief RD-coördinaten, met hierop aangegeven de onderzoekslocatie (omkaderd) en omgeving (bron: Esri Nederland & Community Maps Contributors)

¹ Inzage in BRL 4000 zie <https://www.sikb.nl/archeologie/richtlijnen/brl-4000>

1.3 Ontwikkelingsplannen opdrachtgever

De gemeente Westerkwartier is voornemens in het noordelijk deel van het plangebied zes twee-onder-een-kapwoningen te realiseren. Deze woningen zullen worden gefundeerd op palen en er zal per woonblok een bouwkuip tot circa 0,8 m-mv worden uitgegraven. De plantekening is opgenomen als bijlage 1 van dit rapport.

1.4 Objectgegevens

Tabel 1.2 Algemene gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie	Groningen
Gemeente	Westerkwartier
Plaats	Ezinge
Toponiem	Van Giffenstraat
Coördinaten	225.542/592.048
Oppervlakte onderzoeksgebied	1 ha
Kadastrale gegevens	Ezinge A1290 en Ezinge A1349

1.5 Doel van het onderzoek

Het doel van dit booronderzoek is het verifiëren en eventueel aanvullen van het specifieke archeologische verwachtingsmodel voor het onderzoeksgebied.

1.6 Provinciaal en gemeentelijk beleid

Het cultuurlandschap van de streek Middag-Humsterland, waar Ezinge in ligt, heeft de status van Nationaal Landschap. Ter bescherming van dit landschap is het opgenomen in de Provinciale Omgevingsverordening (POV) van provincie Groningen.

Door een gemeentelijke herindeling hoort het plangebied sinds kort bij gemeente Westerkwartier, waardoor dit gebied nog niet op de Cultuurhistorische Waardenkaart van gemeente Westerkwartier voorkomt. Daarom is voor archeologische waardestelling van het onderzoeksgebied gebruik gemaakt van de Erfgoedkaart van gemeente Winsum waar Ezinge tot voor kort onder viel.

In het bestemmingsplan Ezinge geldt voor het plangebied de dubbelbestemming Waarde - Archeologie 4, wat betekent dat wordt gestreefd naar het behoud van archeologische waarden. Voor bodemingrepen groter dan 200 m² is archeologisch vooronderzoek verplicht (Van der Mei 2020).

1.7 Gespecificeerde archeologische verwachting

In het door Libau uitgevoerde bureauonderzoek (Van der Mei 2020) is de volgende archeologische verwachting geformuleerd:

Het plangebied ligt weliswaar buiten de wierde Ezinge, maar ligt wel binnen dezelfde zone met lichte zavelgronden. In potentie was deze locatie vanaf de ijzertijd geschikt voor bewoning. De hoogtekaart geeft geen aanwijzingen voor een verhoogde woonplaats in het plangebied. In de ondergrond kunnen echter overslibde archeologische resten aanwezig zijn uit de ijzertijd en/of Romeinse tijd. Deze kunnen onder meer bestaan uit één of meer bewoningslagen, (paal)kuilen, zodenstapelingen en greppels/sloten. Op historische kaarten zijn geen aanwijzingen te vinden voor latere bewoning in het plangebied. De kans dat zich in het plangebied archeologische resten uit de middeleeuwen en/of nieuwe tijd bevinden, wordt daarom klein geacht. De aanwezigheid van dergelijke resten is echter niet volledig uitgesloten.

Het plangebied is tot de jaren '70 van de 20^e eeuw onbebouwd geweest. Tot de bouw van de voormalige school lijken er geen activiteiten te hebben plaatsgevonden die kunnen hebben geleid tot ernstige bodemverstoring. Het is op voorhand niet te bepalen hoe omvangrijk de bodemverstoring als gevolg van de bouw en sloop van de school is. Dit hangt mede af van de funderingswijze van het gebouw en van de wijze waarop sloop heeft plaatsgevonden. Als de verstoringsdiepte ter plaatse van de voormalige school beperkt is, kunnen een eventuele resten uit de ijzertijd en/of Romeinse tijd die zijn afgedekt door jongere kleiafzettingen nog grotendeels intact zijn. Buiten de contour van de bebouwing en de sleuven voor nutsvoorzieningen kunnen sowieso nog intacte archeologische resten aanwezig zijn.

Om te bepalen of er in het plangebied daadwerkelijk archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een archeologisch booronderzoek plaats te vinden. Hierbij dienen verdeeld over het te bebouwen deel van het plangebied acht boringen te worden gezet. Het onderzoek is niet alleen gericht op de gaafheid van de bodem maar ook op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk, fosfaten, houtskool en oude bewonings-/akkerlagen. Het onderzoek heeft daarmee een karterend karakter. Wanneer uit het booronderzoek blijkt dat in het plangebied sprake is van archeologische resten die (mogelijk) door de nieuwbouw worden bedreigd, dan zal vervolgonderzoek nodig zijn.

Tabel 1.3 Vereenvoudigde archeologische tijdsschaal (bron: Brandt et al. 1992)

Periode	Van	Tot
Oude steentijd of paleolithicum	-	8800 voor Chr.
Middensteentijd of -mesolithicum	8800 voor Chr.	4900 voor Chr.
Nieuwe steentijd of neolithicum	5300 voor Chr.	2000 voor Chr.
Bronstijd	2000 voor Chr.	800 voor Chr.
IJzertijd	800 voor Chr.	12 voor Chr.
Romeinse tijd	12 voor Chr.	450 na Chr.
Vroege middeleeuwen	450 na Chr.	1050 na Chr.
Late middeleeuwen	1050 na Chr.	1500 na Chr.
Nieuwe tijd	1500 na Chr.	heden

2 Opzet van het booronderzoek

2.1 Opzet van het booronderzoek

Het doel van inventariserend veldonderzoek door middel van boringen is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting, zoals geformuleerd in paragraaf 1.7. Een inventariserend veldonderzoek bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Een verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen binnen het onderzoeksgebied die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Een karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied aanwezig zijn. Een waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

Het voorliggende veldonderzoek is uitgevoerd als een karterend booronderzoek. Op het onderzoeksterrein zijn acht boringen gezet met een edelmanboor met een diameter van 7 cm aangevuld met gutsboringen, tot een diepte van minimaal 2 m-mv. Deze boringen zijn in een grid verspreid over het terrein gezet om een goed beeld van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn uitgelegd en de opeenvolgende bodemlagen zijn opgemeten en beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB). Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaat-vlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De locaties van de boorpunten zijn met een gps ingemeten in RD en NAP van het maaiveld. Er is door slechte vondstzichtbaarheid door de aanwezigheid van een dichte grasmat geen oppervlaktekartering uitgevoerd. De weersomstandigheden tijdens het veldwerk waren niet van invloed op de behaalde resultaten.

De boorpuntenkaart is opgenomen als bijlage 2 en de boorprofielen als bijlage 3.

Afbeelding 2. Foto van de onderzoekslocatie. De foto is richting het noordwesten genomen

2.2 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die aan de hand van de resultaten van het onderzoek beantwoord moeten worden luiden als volgt:

1. *Hoe ziet de bodemopbouw in het onderzoeksgebied eruit?*
2. *Is de bodem voldoende intact om archeologische resten te kunnen verwachten? Zo ja, wat is de omvang van dit deel van het onderzoeksgebied?*
3. *Dient het archeologische verwachtingsmodel aangepast te worden?*
4. *Dient het onderzoeksgebied nader archeologisch onderzocht te worden?*

2.3 Bodemopbouw

De bodemopbouw in het plangebied is als volgt: in de diepere ondergrond liggen onregelmatig gelaagde getijden-afzettingen, bestaande uit sterk siltige, fijnzandige laagjes afgewisseld met siltige kleilaagjes en soms grofzandige laagjes (zie afbeelding 3). Deze laagjes zijn soms licht humushoudend en naar onder worden de kleilaagjes overheersender. Soms is sprake van duidelijk turbulente afzettingscondities, gekenmerkt door grillige gelaagdheid. De onregelmatige gelaagdheid doet vermoeden dat in de directe omgeving van het plangebied sprake is van een (getijden-)geul. Vanaf circa 1,5 m-mv (0,5 m-NAP) begint een afzetting van zeer fijn zand met een lichte kleifractie (zavel). Soms is in deze laag sprake van lichte roestvlekken en -naar onder toe- lichte gelaagdheid. In de boringen (boringen 1 en 8) met een onverstoorde bodemopbouw loopt deze laag door tot aan de huidige bouwvoor/het huidige maaiveld. Het betreft hier poldervaaggronden. In boring 1 is ook sprake van lichte bodemontwikkeling in de bovenste decimeters. Door reductie is de bovengrond in boring 8 blauwgrijs verkleurd. De bodem vertoont hier lichte fosfaatvlekken. Dit kan duiden op vrij intensieve beweiding en/of bemesting van de grond. In het overgrote deel van de boringen is de bodemopbouw echter verstoord tot 1 à 1,5 m-mv. In deze boringen is onder de bouwvoor een mengpakket van bouwzand en kleiig materiaal aanwezig, en/of een door reductie opvallend blauw gekleurde klei met een lichte puinfractie. Vermoedelijk betreft het hier de opge vulde kruipruimtes en funderingswerken van de in 2007 gesloopte basisschool. In boring 4 is de bodemopbouw verstoord tot meer dan 2 m-mv.

Afbeelding 3. Detail van boring 5: onregelmatig gelaagde getijdenafzettingen

2.4 Vondstmateriaal

Tijdens het archeologische booronderzoek zijn geen vondsten gedaan.

3 Conclusie en advies

3.1 Conclusie

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek moest in het onderzoeksgebied rekening worden gehouden met de aanwezigheid van (overslibde) bewoningsresten uit de ijzer- en/of Romeinse tijd. Bewoningsresten anders dan landgebruik uit andere periodes werden niet verwacht.

Uit het uitgevoerde booronderzoek blijkt dat in het overgrote deel van het onderzoeksgebied de bodem verstoord is. Vermoedelijk betreft het hier de opgevulde kruipruimtes en funderingswerken van de basisschool de binnen het onderzoeksgebied heeft gestaan en die in 2007 gesloopt is. In de onverstoorde delen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische indicatoren aanwezig.

Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen de onderzoeksvragen, zoals gesteld in paragraaf 3.2, als volgt beantwoord worden:

1. Hoe ziet de bodemopbouw in het onderzoeksgebied eruit?
De bodem in het gebied bestaat uit (onregelmatige) getijdenafzettingen, afgedekt door een pakket zavel met een dikte van circa 1 m. In een groot deel van het onderzoeksgebied is de bodemopbouw verstoord door sub-recente bodemingrepen, waarschijnlijk bouw- en sloopwerkzaamheden. In het intacte deel van de bodem zijn geen archeologische resten aangetroffen.
2. Is de bodem voldoende intact om archeologische resten te kunnen verwachten? Zo ja, wat is de omvang van dit deel van het onderzoeksgebied?
In het overgrote deel van het onderzoeksgebied is de bodem verstoord. In de onverstoorde delen zijn geen archeologische indicatoren aanwezig. De kans op aanwezigheid van (intacte) archeologische resten is gering.
3. Dient het archeologische verwachtingsmodel aangepast te worden?
Er was alleen een archeologische verwachting voor de periode late ijzertijd-Romeinse tijd. Op basis van de boringen is de verwachting op het aantreffen van resten uit deze periode laag en kan de archeologische verwachting aangepast worden naar een lage verwachting.
4. Dient het onderzoeksgebied nader archeologisch onderzocht te worden?
Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt is geen vervolgonderzoek noodzakelijk.

Op basis van de resultaten van het onderzoek adviseert MUG ingenieursbureau b.v. geen vervolgonderzoek (zie paragraaf 3.2).

3.2 Advies

MUG Ingenieursbureau b.v. adviseert in het plangebied geen nader archeologisch onderzoek uit te voeren. Op basis van het booronderzoek blijkt dat de bodem in het onderzoeksgebied voor een groot deel verstoord is. In de boringen met voor archeologie relevante onverstoorde lagen werden geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Het bevoegd gezag, gemeente Westerkwartier, heeft bovenstaand advies goedgekeurd.²

Het voorliggende onderzoek is met de grootst mogelijke zorg uitgevoerd. Indien onverhoopt toch archeologische waarden aanwezig blijken te zijn binnen de vrijgegeven gebieden, wijzen wij op de wettelijke meldingsplicht hiervan (artikel 5.10 van de Erfgoedwet) om het documenteren van toevallsvondsten te garanderen: *“Degene die anders dan bij het verrichten van opgravingen een vondst doet waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een archeologische vondst betreft, meldt dit zo spoedig mogelijk bij onze minister”*. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *in casu* de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (vondstmelding via Archis). De melding kan ook bij de provincie of gemeente gedaan worden (zie colofon voor contactgegevens).

² E-mail beleidsmedewerker monumenten en erfgoed gemeente Westerkwartier, 17 november 2021

Literatuur en bronnen

Geraadpleegde literatuur

- Brandt, R.W. *et al.* (red), 1992. *Archis, Archeologisch basisregister, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mei, van der N., 2020. *Nieuwbouw Van Giffenstraat te Ezinge (gemeente Westerkwartier.) Een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek*. Groningen (Libau-rapport 20.81098).

Geraadpleegde bronnen

- KNA (www.sikb.nl);
- Esri Nederland & Community Maps Contributors;
- gegevens opdrachtgever.

Bijlage 1 Plannen opdrachtgever

Esri Nederland, Community Map Contributors

CL MdW Eerste uitgave

24-11-2021

Van Giffenstraat te Ezinge

21301027

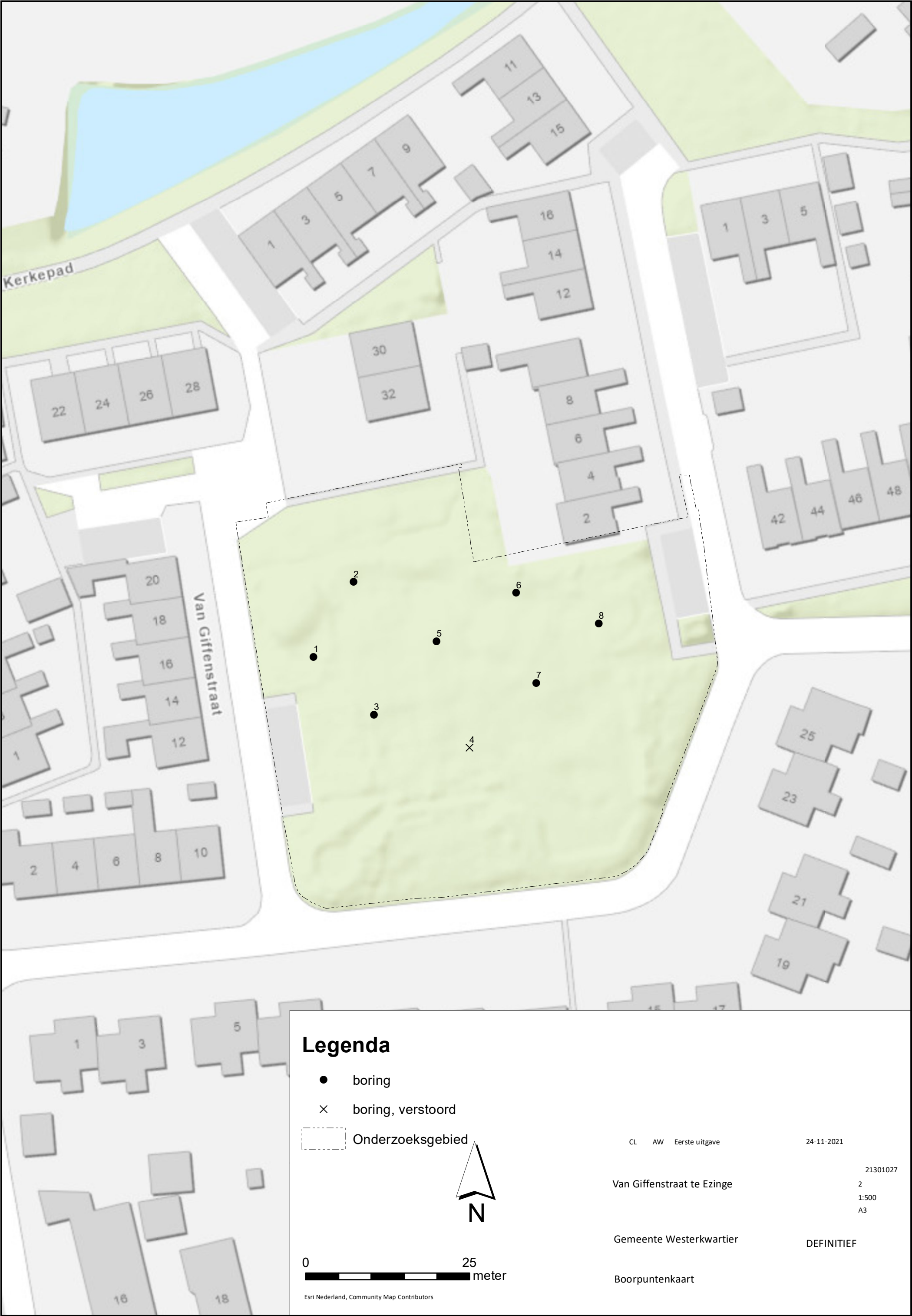
1
1:500
A3

Gemeente Westerkwartier

DEFINITIEF

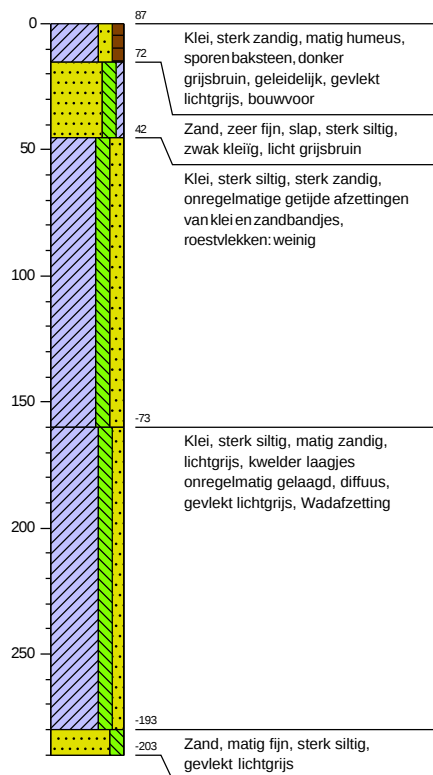
Bouwplannen

Bijlage 2 Boorpuntenkaart

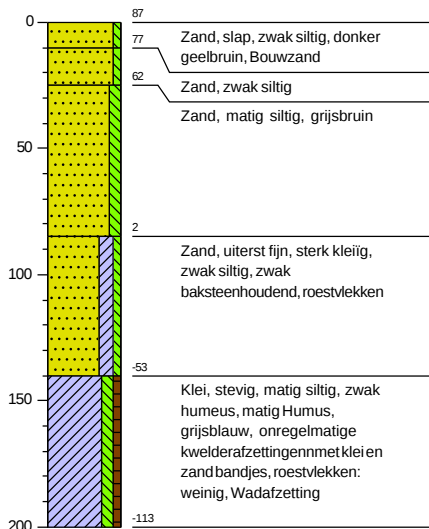

Bijlage 3 Boorprofielen

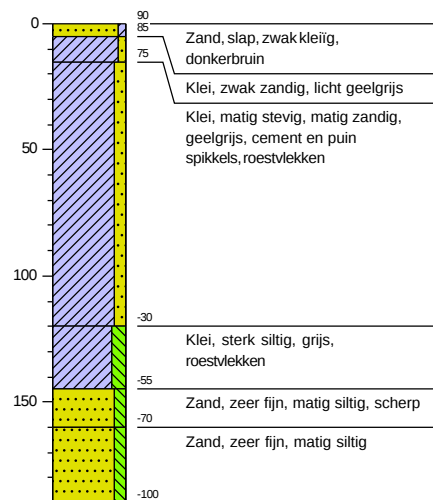
Boring: 01

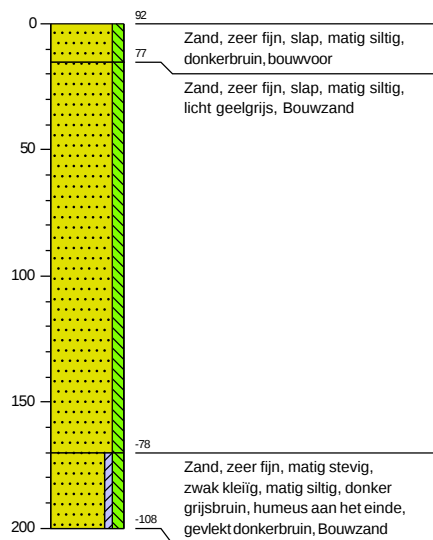
Boring: 02

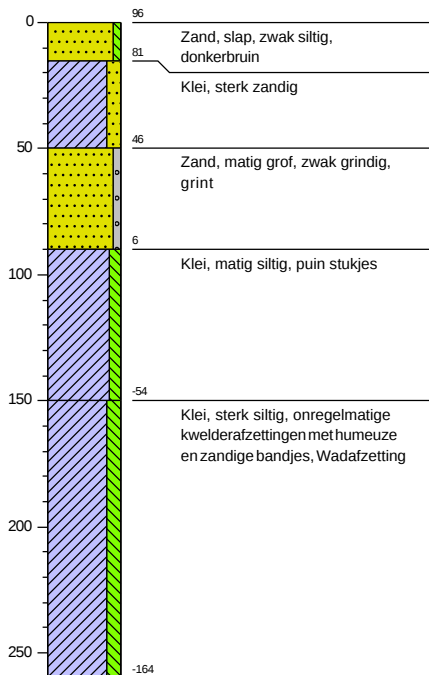
Boring: 03

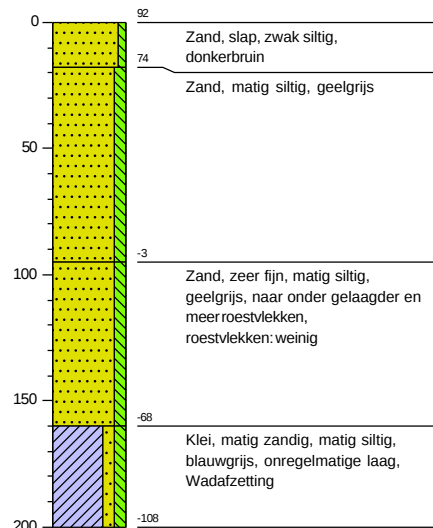
Boring: 04

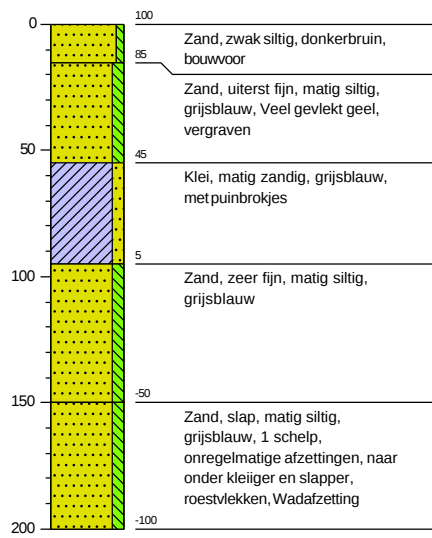
Boring: 05

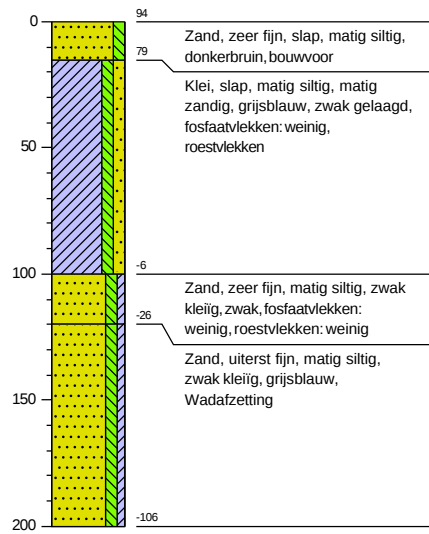
Boring: 06

Boring: 07

Boring: 08

MUG Ingenieursbureau b.v.

Zernikelaan 8
9351 VA Leek
Postbus 136
9350 AC Leek

0594 55 24 20
info@mug.nl
www.mug.nl

**PRAKTISCHE
DENKERS**

over infra, geo, archeo en milieu